

MAKTABGACHA TA'LIM TASHKILOTLARIDA KUNNING BIRINCHI VA IKKINCHI QISMIDA O'YINLARNI TASHKIL ETISH

Turan International University Gumanitar Fanlar va pedagogika fakulteti

Maktabgacha ta'lim yo'nalishi SMT-22-CU guruh 4-kurs talabasi

Rejabboyeva E'zoza Adashali qizi

Annotatsiya

Mazkur maqolada maktabgacha ta'lim tashkilotlarida o'yin faoliyatini kun tartibining birinchi va ikkinchi qismlarida pedagogik jihatdan to'g'ri tashkil etish masalalari yoritilgan. O'yinlarning bolalar shaxsiyati rivojlanishidagi o'rni, ularni rejalashtirish tamoyillari hamda amaliy misollar tahlil qilinadi.

Kalit so'zlar: maktabgacha ta'lim, o'yin faoliyati, kun tartibi, didaktik o'yinlar, syujetli-rolli o'yinlar, harakatli o'yinlar, rivojlantiruvchi muhit.

Abstract

This article discusses the issues of pedagogically correct organization of game activities in preschool educational organizations in the first and second parts of the agenda. The role of games in the development of children's personality, the principles of their planning and practical examples are analyzed.

Keywords: preschool education, game activities, agenda, didactic games, plot-role-playing games, action games, developing environment.

Аннотация

В первой и второй частях программы рассматриваются вопросы педагогически корректной организации игровых мероприятий в дошкольных

образовательных организациях. Анализируется роль игр в развитии личности детей, принципы их планирования и приводятся практические примеры.

Ключевые слова: дошкольное образование, игровые мероприятия, программа, дидактические игры, сюжетно-ролевые игры, игры действия, развивающая среда.

Kirish

Maktabgacha yosh davrida bola faoliyatining yetakchi turi o'yin hisoblanadi. O'yin orqali bola atrof-muhitni o'rganadi, ijtimoiy munosabatlarni o'zlashtiradi, nutqi, tafakkuri va tasavvuri rivojlanadi. Shu sababli maktabgacha ta'lim tashkilotlarida kun tartibini tashkil etishda o'yinlar muhim pedagogik vosita sifatida qaraladi. O'yinlarni kunning turli qismlariga mos ravishda rejalashtirish bolalarning psixologik holati va faoliyat samaradorligiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

Ta'lim-tarbiya ishlarini muvaffaqiyatli amalga oshirish bolalar bog'chasidagi pedagogik jarayonning har bir faoliyat turini to'g'ri tashkil etishga bog'liqdir. Bolalar bog'chasining pedagogik jarayonida ta'lim muhim ahamiyat kasb etadi va kundalik hayot, o'yin, mehnat, ta'limiy faoliyatlar orqali amalga oshiriladi. Ta'limiy faoliyatda ta'lim va tarbiya vazifalari hal etiladi. Bolalar tevarak-atrofdagi hayot va tabiat bilan tanishish, nutq o'stirish, savod o'rgatish, matematika, jismoniy madaniyat, tasviriy faoliyat, musiqa bo'yicha eng oddiy tasavvur va bilimlarni, malaka hamda ko'nikma sistemasini egallab oladilar. Bolalar egallab olishlari kerak bo'lgan bilim, malaka va ko'nikmalar bolalar bog'chasi dasturida belgilab berilgan bo'lib, u bolalarning umumiy rivojlanishi va ularni maktab ta'limiga tayyorlashda muhim ahamiyatga ega.

Ta'limiy faoliyatlarda ta'lim berish didaktika tamoyillari asosida bolalarning yosh va o'ziga xos xususiyatlarini e'tiborga olib, ma'lum izchillikda olib boriladi,

mazmuni sekin-asta murakkablashtirib boriladi. Natijada, u rivojlantiruvchi va tarbiyalovchi xususiyatga ega bo'ladi.

O'yinlar mazmunini, butun o'yin vaziyatini, uning qoidalarini, personallar harakatini mustaqil tushuntirish, bolalarning joylashish o'rnini, o'yin atributlarini va harakat yo'nalishlarini fazoviy iboralarni ishlatgan xolda ko'rsatish, o'tkazilgan o'yinga baho berish bolalarning aqliy rivojlanishiga xizmat qiladi. Harakatli o'yinlar katta yoshidagi bolalarda ijodiylikni rivojlanishi uchun qulaylik yaratadi. Bunda bolalar eshitgan ertaklari mazmuni asosida kichik o'yinlar o'ylab topishlari mumkin harakatli o'yinlar o'z mazmuni va shakliga ko'ra estetik faoliyat hisoblanadi.

O'yin harakatlarining rangbarangligini ularni bolalar aniq chaqqonlik bilan, o'ziga xos ifodali bajarishlarida ifodalanadi. Harakatli o'yinlarda musiqani qo'llash katta estetik ahamiyatga egadir. Harakatli o'yinlarni o'tkazishda harakatlar go'zalligini va madaniyatini unutmaslik kerak: diqqatni harakatlari birmuncha ifodali bolalarga qaratish, obrazlarni ifodali, muvaffaqiyatli bera olganlarni rag'batlantirish kerak.

Tarbiyachining o'yin jarayoniga rahbarlik qilishi metodikasini egallagan bo'lishi o'yinlarni muvaffaqiyatli o'tkazishning asosiy sharti hisoblanadi. Harakatli o'yinlarni tanlash va rejalashtirish dasturga muvofiq amalga oshiriladi. Bunga har bir yosh guruhning ish sharoiti hisobga olinadi, chunonchi bolalarni jismoniy va aqliy rivojlanishining umumiy darajasi harakat ko'nikmalarining rivojlanishi, har bir bola sog'lig'ining ahvoli, o'ziga xos xususiyatlar, yil fasli, kun tartibi, uyini o'tkazish o'rne, shuningdek bolalar qiziqishlarini o'ziga xos xususiyatlari. Harakatli o'yinlar dastur talablariga muvofiq asta-sekin murakkablashtirib boriladi, bolalar ongini o'sishi, ular to'plagan harakat tajribasini, maktabga tayyorlash zaruriyatini hisobga olgan holda o'zgartirib turiladi.

Kichik guruhda mazmuni va qoidasiga ko'ra sodda bo'lgan mazmunli va mazmunsiz harakatli o'yinlar tashkil etiladi. Bu o'yinlarda barcha bolalar bir xil rol yoki harakat topshirig'ini tarbiyachining bevosita ishtirokida (barcha bolalar - qushchalar, tarbiyachi - ona qush bo'ladi...) bajaradilar.

3 yoshli bolalar asta-sekin yakka holda rollarni bajarishga o'rgatib boriladi (barcha bolalar qushlar, bitta yoki ikkita bola avtomobil bo'ladi).

O'rta guruhda eng oddiy musobaqa usulidagi o'yinlarni yakka tarzda ham, jamoa tarzda ham o'tkazish mumkin.

Katta guruhda bolalar uchun harakatli o'yinlar o'z mazmuni, qoidalari, rollarning miqdori, topshirishni jamoa musobaqasiga joriy etishga ko'ra murakkablashtiriladi.

Maktabga tayyorlov guruhi bolalari birmuncha murakkab harakatli o'yinlar, shuningdek jamoa musobaqalaridan iborat jamoa o'yinlarni, o'yin estafetasi, sport o'yinlarini o'ynaydilar. Bularning hammasi chaqqonlik, tezkorlik, chidamlilikni rivojlanishi, harakat ko'nikmalrining takomillashuviga, axloqiy-irodaviy sifatlarni tarbiyalashga yordam beradi.

Bolalarni yangi o'yin bilan tanishtirish. Uning mazmuni va qoidalarini tushuntirishi tarbiyachidan puxta tayyorgarligini talab etadi. Ayrim o'yinlarning mazmuni oldindan bo'ladigan suhbatlar asosida bolalarni bilimlarini oydinlashtirish mumkin. Ularning tasavvurlari aniqlashadi, o'yin obrazlarga nisbatan munosabat tarkib topadi, asosiy xayol o'sadi.

O'yinlarni tushuntirish ularning turlariga ko'ra har-xil o'tishi mumkin, biroq bu tadbir doimo emotsional jihatdan qizig'arli, bolalarni quvnoq o'yin faoliyatiga tayyorlaydigan, o'yinni tezroq boshlash istagina tug'diradigan va o'yin topshiriqlarini ishtiyoq bilan bajarishga undaydigan bo'lishi kerak.

Mazmunsiz o'yinni tushuntirish qisqa, aniq va ifodali ohangda bo'lishi lozim. Tarbiyachi o'yin harakat izchilligini tushuntiradi, bolalar va o'yin atributlarining joylashish o'rni (kichik va o'rta guruhda buyumlarni mo'ljallab, katta guruhlarda esa mo'ljalga olmay ko'rsatadi) fazo iborasidan foydalangan holda ko'rsatadi va qoidalarni aniqlashtiradi. Shundan so'ng tarbiyachi bolalarga bir necha savollar beradi.

O'yinni qoidasi bolalarga tushunarli bo'lsagina o'yin quvnoqlik va uyushqoqlik bilan bilan o'tadi. Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida (MTT) o'yinlar kun tartibiga ko'ra tashkil etilib, birinchi qismda (ertalab) faollashtiruvchi, ta'limiy va jismoniy harakatli o'yinlarga, ikkinchi qismda (kunduzgi uyqudan keyin) esa ijodiy, syujetli-rolli va tinchlantiruvchi o'yinlarga urg'u beriladi. Bu bolalarning jismoniy va aqliy rivojlanishini ta'minlaydi.

Kunning birinchi qismi (Ertalabki faoliyat):

- **Maqsad:** Bolalarni kun davomida faollashtirish, kayfiyatini ko'tarish va jismoniy tarbiyalash.
- **O'yin turlari:** Qabul paytida stol o'yinlari, badantarbiya o'yinlari, harakatli o'yinlar (to'p bilan, yugurish), didaktik o'yinlar.
- **Xususiyati:** Mashg'ulotlar oldidan bolalarning diqqatini jamlash va jismoniy faolligini oshirish.

Kunning ikkinchi qismi (Uyqudan keyingi faoliyat):

- **Maqsad:** Bolalarni dam oldirish, ijodiy qobiliyatini rivojlantirish va ijtimoiy muloqotni shakllantirish.
- **O'yin turlari:** Syujetli-rolli o'yinlar ("Shifokor", "Do'kon"), konstruktorlik (qurish-yasash), stol-ustida o'yinlar, erkin o'yinlar.
- **Xususiyati:** Tinchroq, ijodiy va guruh bo'lib o'ynaladigan o'yinlar.

Har bir guruhda (kichik, o'rta, katta) o'yinlar bolalarning yosh xususiyatlaridan kelib chiqib, oddiydan murakkabga qarab tashkil etiladi.

Kunning birinchi qismida o'yinlarni tashkil etishning pedagogik ahamiyati

Kunning birinchi yarmida bolalar nisbatan tetik va faol bo'ladilar. Shu sababli bu davrda aqliy faoliyatni rivojlantiruvchi hamda harakat faolligini oshiruvchi o'yinlarni tashkil etish maqsadga muvofiq.

Birinchi qismda quyidagi o'yin turlari samarali hisoblanadi:

1. **Didaktik o'yinlar** – ranglar, shakllar, sonlar, tovushlarni farqlash, solishtirish, guruhlashga qaratilgan o'yinlar.
2. **Konstruktiv o'yinlar** – kubiklar, lego, qurilish materiallari bilan o'ynash orqali tafakkur va mayda motorika rivojlanadi.
3. **Harakatli o'yinlar** – yugurish, sakrash, estafeta, sport elementlari bilan o'yinlar bolalarning jismoniy rivojlanishini ta'minlaydi.
4. **Musiqali-harakatli o'yinlar** – ritm, ohang va harakat uyg'unligini shakllantiradi.

Bunday o'yinlar bolalarning diqqatini jamlashga, yangi bilimlarni tezroq o'zlashtirishga va keyingi mashg'ulotlarga tayyorlanishiga yordam beradi.

Kunning ikkinchi qismida o'yinlarni tashkil etish xususiyatlari

Kunning ikkinchi yarmida bolalarda ma'lum darajada charchoq kuzatilishi mumkin. Shu sababli bu davrda sokinroq, ijodiy va mustaqil o'yinlarga ko'proq e'tibor berish tavsiya etiladi.

Ikkinchi qismda tashkil etiladigan asosiy o'yinlar:

1. **Syujetli-rolli o'yinlar** (oila, shifokor, do'kon, maktab) – bolalarda ijtimoiy munosabatlar, muloqot madaniyati va tasavvurni rivojlantiradi.
2. **Ijodiy o'yinlar** – rasm chizish, loydan yasash, applikatsiya, qurish-yasash ishlari.
3. **Stol o'yinlari** – loto, domino, kartochkali o'yinlar mantiqiy fikrlashni rivojlantiradi.
4. **Tabiat bilan bog'liq o'yinlar** – kuzatish, tajriba, kichik mehnat elementlari bilan o'yinlar bolalarda ekologik madaniyatni shakllantiradi.

Bu o'yinlar bolalarning mustaqilligi, sabr-toqati va ijodiy qobiliyatlarini rivojlantiradi.

O'yinlarni rejalashtirish tamoyillari

Maktabgacha ta'lim tashkilotida o'yinlarni tashkil etishda quyidagi pedagogik tamoyillarga amal qilish zarur:

- bolalarning yosh va individual xususiyatlarini hisobga olish;
- faol va sokin o'yinlar muvozanatini ta'minlash;
- rivojlantiruvchi o'yin muhitini yaratish;
- o'yinlarda mustaqillik va ijodkorlikni qo'llab-quvvatlash;
- o'yinlarni ta'limiy mashg'ulotlar bilan bog'lash.

Shuningdek, tarbiyachi o'yin jarayonida bolalarni kuzatib, ularning qiziqishlari va qobiliyatlarini aniqlashi mumkin.

O'yin faoliyatining bolalar rivojlanishiga ta'siri

Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, to'g'ri tashkil etilgan o'yin faoliyati:

- ✓ nutq va tafakkur rivojlanishini tezlashtiradi;
- ✓ ijtimoiy moslashuvni yaxshilaydi;

- ✓ emotsional barqarorlikni mustahkamlaydi;
- ✓ jismoniy rivojlanishni qo'llab-quvvatlaydi;
- ✓ mustaqil fikrlash va ijodkorlikni shakllantiradi.

Shu sababli o'yinlar maktabgacha ta'lim jarayonining ajralmas qismi hisoblanadi.

Xulosa

Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida kunning birinchi va ikkinchi qismlarida o'yinlarni maqsadli va tizimli tashkil etish bolalar shaxsining har tomonlama rivojlanishini ta'minlaydi. Birinchi yarmida faol va didaktik o'yinlar, ikkinchi yarmida esa ijodiy va syujetli o'yinlarni tashkil etish pedagogik jarayon samaradorligini oshiradi. O'yin faoliyatining ilmiy asosda rejalashtirilishi maktabgacha ta'lim sifatini yanada yuqori darajaga ko'taradi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Maktabgacha ta'limda ta'limiy faoliyatni samarali tashkil etish omillari. Karimova Shoirax Baxtiyarovna. Children: modern pedagogical and psychological approaches", october 15-16, 2025
2. O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha ta'lim davlat o'quv dasturi.
3. Qodirova F. "Maktabgacha pedagogika". Toshkent.
4. Vygotskiy L.S. "Bolaning psixik rivojlanishi".
5. Elkonin D.B. "O'yin psixologiyasi".
6. Maktabgacha ta'lim metodik qo'llanmalari, Toshkent.
7. <https://cyberleninka.ru/>